

MŰVELŐDÉSPOLITIKAI TERV *

Az erdélyi magyar művelődéspolitikára is érvényes az erdélyi magyar közéletre mondott ítélet: csonkán és egyoldaluan fejlődött, belső, elvi alapvetése laza és szakadozott, az egységes irányítást nélkülözi, intézményei nem a feladatoknak megfelelő rendszer parancsszavára, hanem öletszerűen létesültek. A művelődéspolitika lényege elsikkadt, a kultúrában kifejeződő értékek, a jó, az igaz, a szép és az isteni értékei felett örökös gond nem tudott célszerű nevelés-, tudomány-, művészet- és valláspolitikában alkalmas cselekvést beindítani, mert a művelődés eszményei erőtlenné váltak. A nemzet lelki szükségletei a legtöbb területen hiába várják a számbavevőt, a néplélek igényei kielégületlenül sorvadnak, két évtizeden át nem öntudatosul a felismerés, hogy népközösségünk életében a művelődéspolitika éppen olyan alapvető szerepre hivatott, mint a gazdasági és társadalmi politika: emez a gazdasági javak megfelelő termelése és igazságos elosztása érdekében vállal munkát, amaz a művelődési javak helyes termeléséről és elosztásáról gondoskodik.

Klebensberg Kunónak, a háború utáni magyar művelődés irányaszabójának igazolt tétele, hogy a *nemzeti lét szilárd és ellenálló fundamentumát a művelődés- és gazdaságpolitika illetve a műveltség és a vagyonosodás együtt, vállalva építik*. Anyagi jólét nélkül nem fejlődhetik ki számottevő műveltség, de szellemi kultúra híján nem bontakozhatik ki anyagi kultúra sem, mert a gazdasági fejlődésnek is nélkülözhetetlen feltétele az észnek kezdeményező ereje és csiszoltsága, találmányossága és alkalmazkodó képessége, az érzelmeinek kötelesség- és felelősségmélvsége, az akaratnak alkotóvágya és szívós kitarása. Naiv gondolat a gazdasági élet prioritása a műveltséggel szemben, a kettő párhuzamosan fejlődik, egymásnak kölcsönös hajtóerői. Miképp valósítható meg az „előbb vagyonosodjunk, aztán lesz pénz az iskolákra” népszerűen hangzó ígéje, ha írni-olvasni nem tudó tömegek gazdálkodnak apáik kezdetleges módján ma, a termelést megsokszorozító technika korában?¹

A népegészségügyi nevelés és a közösség biológiai erejének növekedése, a szövetkezeti iskolázottság és a szövetkezeti mozgalom izmosodása, a gazdasági szaktudás és az anyagi erők gyarapodása egymástól el nem különíthető, kölcsönös viszonylatban

* Megjelent a Hírel 1939. 1. számában.

¹ Vö. *Kornis Gyula*: A kultúrpolitikus. A kultúra válsága. Budapest, 1934. 199. o.

jelentkeznek s miként a termelő munka megszervezése, a nemzeti tőke biztosítása és gyarapítása s a népi szükségletek zavartalan kielégítése egyúttal szilárd alapját képezi vagy képezheti az egyházi munkának, az iskolának, a népnevelésnek, a népegészségügynek, a jogvédelemnek. A művelődéspolitikai és eredménye: a *közértelmesség*, akár csak a gazdaságpolitikai és eredménye: a *viszonylagos anyagi jólét* valamely nemzet vagy nemzetrészt életigenlésének egyként elsőrendű megnyilatkozásai. Az erkölcs és a tudás, a szép és az isteni szolgálata épp olyan fontos tényező az előhaladásban, mint az anyagi feltételek és a rendezett társadalmi viszonyok. Elsőbbséget egyiknek sem biztosíthatunk, a párhuzamosságot kell hangsúlyoznunk. Legfennebb kiemelhetjük a művelődéspolitikai eszmehirdetőivel, hogy „a társadalom, mint egész, csak úgy egészséges szellemileg, s csak úgy képes a szükséges szolidaritásra és közös munkára, ha szervezetének valamennyi tagja a neki megfelelő műveltségben valóban részesül.”²

AZ ERDÉLYI MAGYAR KÖZMŰVELŐDÉSI KÖZPONT

Erdélyi viszonylatban valljuk Márton Áron megállapítását, hogy nemzeti egységünk azért volt belső erő nélküli, mert tudata nem nyult le mélyen az összesség lelkebe, póré politikai egység volt s nem az érdekeknek, a műveltségi javaknak és a nevelési eszményeknek a közössége³. Művelődéspolitikai revízióink első feladata tehát azon gondolkodni, miként valósítható meg a lelkek igazi egysége, a *művelődés és a műveltség közössége*; népünk szervezői eredménnyel vállalhatják-e az új követelmények szolgálatát, szűkös helyzetünkben képesek vagyunk-e igényesebb művelődéspolitikai terv végrehajtására? Természetes adottságunk, hogy a vallási tagozódás miatt egyházi-politikai egységről nem beszélhetünk, de már nem természetes jelenség az iskolai nevelésügy szellemi tájékozódásának megosztottsága, az iskolán kívüli népnevelés gazdátlansága, illetve az a tény, hogy az egyházak és más intézmények jóindulatára bízva, minden közös terv és ellenőrzés nélkül kallódik, a népi műveltség feltárására és tudatosítására alkalmas mozgalom nem indul, a népkönyvtárügy üzleti kérdéssé zsugorodik, a dalárdák mozgalma merev ellenállást tanúsíthat a magyar népi és az új magyar zenével szemben, az irodalompolitika szabad írói társulások magánügye, a tudománypolitika az Erdélyi Múzeum-Egyesület helyzete folytán megoldást alig talál. Hiányzik az intézmény és az irányítás, az egyéni szándék és a társulati gőg fölé emelkedő közösségi akarat, az *erdélyi magyar közművelődési központ*, mely a külön utakat egy célba vezesse, a meglévő kezdeményeket tapintattal, de mégis kellő eréllyel össze fogja, a hiányzó munkakörök építését felelősséggel munkálja, szóval: közművelődésünk gondját vállalja és lelkiismerettel viselje.

A tervszerűsége minden. Nem elegyítésre, hanem *központosításra* gondolunk, mert az egységet nem a forma biztosítja, hanem az azonos célkitűzés és iránymutatás. Ha erre hivatott szervezetünk, az EMKE – miként Márton Áron fejtegeti –

² Kornis Gyula: A kultúra mint államcél. I. m. 133. o

³ Márton Áron: Nevelésügyünk feladatai. Hittel, 1937. évi 3. sz.

irányítólag kézbeveszi a közművelődés ügyét, az egyetemes érvényű szempontokat világosan megfogalmazza, a tennivalókat felméri, terveket készít, a végrehajtáshoz eszközöket ad és a munkát számonkéri, – a kérdés máris megoldáshoz közeledik. Mert a feladat nem több, minthogy az EMKE „a különböző kereteknek tartalmát, munkájuknak egységes célt adjon, az egymástól függetlenül mozgó törekvéseket függetlenségük sérelme nélkül tervszerűen dolgoztassa, vagyis az legyen, minek helyzetünkben lennie kell, az erdélyi magyarság életét hordozó jelentősebb tényezők bevonásával közművelődésünk irányítója.”⁴

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületet ötvenhárom évvel ezelőtt, a nemzetiségi veszedelem láttán, a magyar művelődés szolgálatára *önvédelmi* szándékkal alapították. Nagy ideje immár – írja Felméry Lajos az ötös bizottság felhívásában – összeszednünk magunkat, hogy az elkallódás veszedelmétől megmentsük legbecesebb sajátunkat. Az erdélyrészi magyar társadalomnak valóságos hősie erőfeszítést kell a nemzetmentő munkában kifejtenie; a szószerk a maga tettebuzdításával, az iskola a maga tanításával és nevelő hatásával, a községek és megyék értelmisége erélyök legjavával ugyancsak lássanak munkához, hogy megmentsék és megtartsák fajuknak birtokban, népben és nyelvben, ami megmenthető és megtartható.”⁵ Ez a kezdeti célkitűzés nyer most új értelmet, friss lehetőségeink tág munkamezőt mutatnak, az idő emlékeztet az ösök nemes buzgalmát, lelkes serényységét kiváltó körülményekre s a nyolcvanas évek nemzedékének erőfeszítéseire hasonló kezdemények – ma ismét időszerűek. Az EMKE új feladata vállalni a felismert köteleességet: sugalmazzon egységes közvéleményt s a sugalmazott gondolatokat érlelje valósággá, élletté, intézményszerűvé.

HÁROM FELTÉTEL

Az eredmény azon mulik: sikerül-e általános meggyőződésé tenni, hogy a kultúra az a sajátyszerű jegy, mely a nemzeteket egymástól megkülönbözteti, s a kultúra a benne kifejeződő értékek: a jó, az igaz, a szép és az isteni, azaz: az erkölcs, a tudomány, a művészet és a vallás értékeinek rendszere. „Az egymásraomló századok enyészéséből, a felkavart idők tovaömpölygő sodrából az vetődött partra, az utódok számára az maradt meg, – írja egy helyt Márton Áron, – amit az előző nemzedékek tudomány a igazból, művésze a szépből, erkölcei a jóból, vallási élete az isteniből valóra váltott, amit küzdelmei árán az örökérvényű rendből a földi élet kereteibe, a végtelenből véges élete határai közé beleszaggatott.”⁶ A nemzetek nagy történeti hivatása ez: a „kultúra-dóm”-ját külön színeikkel gazdagítva építeni, a művelődés szolgálatában nagy erőfeszítésekre állandóan készen lenni. Számbeli csekélységünk, erőnk gyengesége, a lehetőségek szűkös volta sem menthet: a nyelv és a vér közössége csak a kultúra közösségében hatékony, a kultúra partján a nyelv elnőmul, a vér elve-

⁴ Márton Áron: i. tanulmány.

⁵ Az EMKE megalapítása és negyedszázados működése. 84. o.

⁶ Márton Áron: Nemzet és kultúra. Erdélyi Iskola. 1934–35, II. 5–6. sz. 266. o.

gyül, a szorványolódás annak következménye, hogy a műveltség közösségi pántjai meglazulnak.

Az EMKÉ-ben látott közművelődési munka nem tétovázhat, a nevelésügy reformja, a tudományművelés lendülete és a művészeti alkotás árama innen indulhat s ez a friss erőfeszítés betöltheti aztán Erdély új magyar művelődését népi szellemmel s a magyar mult változatlan hagyományaihoz kapcsolhatja. Ha reformra van szükség, vállalni kell a tatarozás nehéz, felelősségteljes munkáját. Az EMKE időközben a magyar életre jellemző, hagyományos társadalmi alakulattá lett, a szakosztályok elsorvadtak, helytelen irányba fejlődtek, a művelődéspolitikai egységes szempontjai elsikkadtak, csúcshintézményi jellege talán sohasem volt. Ez azonban nem akadály! Ma ismét olyan a helyzet, mint aminő az alapításkor volt, s ha akkor hittek abban, hogy az önvédelem lényegére „a legkisebb érző lényt is megtanítja önfenntartási ösztöne”⁷, ma tudjuk, hogy az önfenntartási ösztön megláttatja: az EMKE új hivatását csak bizonyos feltételek teljesítése esetén vállalhatja. Nem szokványos egyesületi játékról van szó, nem a személyi érdekek kiszolgálása fontos, nem a szervezeti hatalom lényeges. Erdély magyarságának szüksége van olyan testületre, mely a ráháruló közművelődési feladatokat *szakavatottsága* folytán tekintéllyel munkálhassa, mint *művelődési központ*, mely a kultúra szolgálatában eredményes szintézisre törekszik, tehát nem a közművelődési alakulatok és társulatok versenyében áll, hanem a *közművelődési kormányzat* szellemi hatalmát igényli s valóban hatékony hierarchikus befolyást akar és tud gyakorolni művelődésünk irányításában.

AZ EMKE-REFORM VÁZLATA

Felelősséggel mást nem mondhatunk, minthogy az EMKE-reform a *szakszerűség* elveinek maradéktalan érvényesítésén mulik s a Közművelődési Szakosztály (KSz) belső rendjének szabályozásán. A nevelés-, tudomány- és művészetpolitika munkálása, továbbá a népi műveltség (az erdélyi magyar mély kultúra) feltárása és tudatosítása vár a KSz ébredésére s ezek oly tevékenységi körök, melyek csak megfelelő tervek alapján és alkalmas vállalkozók kezében ígérnek számbavehető eredményt. Gyakorlatilag:

1. A neveléspolitika terén a KSz föltétlenül alkalmazkodik a nevelésügy természetéhez s egyrészt a nevelői rend megszervezését és az iskolai nevelés elvi irányítását vállalja, másrészt az iskolán kívüli népnevelés intézményesítését hajtja végre.

A) *A nevelői rend megszervezése* a KSz pedagógiai alosztályának keretében történhetik. Létesítendő szervek: (a) a tanító-egyesületek szövetsége (*a pedagógiai alosztály tanítói értekezlete*) és (b) a tanáregyesület (*a pedagógiai alosztály tanári értekezlete*): elkészítik a tanítók, tanárok, tanító- és tanárjelöltek kataszterét, az egyházak kereté-

⁷ Az EMKE megalapítása és negyedszázados működése. I. h.

ben tanítóegyesületek és tanári értekezletek létesítését szorgalmazzák, közös munkára fogják össze a meglévő s ezután létesítendő körzeti tanítóegyesületeket és a tanári értekezleteket, befolyást gyakorolnak a tanító- és tanárképzést szolgáló intézményekre, szövetségi jellegükből kifolyólag pedig vállalják az érdekvédelem szolgálatát s továbbképző intézményekről és eszközökről gondoskodnak. Az érdemi munka helye a tanítóegyesület, illetve a tanári konferencia és az egyházi tanári értekezet, a két szövetség közös központja csak az elvi irányítást tartja fenn magának s évente egyszer (c) *kongresszusra* hívja a nevelői rendet, mikor is a kari kérdések mellett főleg a kövendő neveléstani elvek és módszerek kerülnek megtárgyalásra s iskoláink minőségi színvonalának emelése felől tárgyalnak. A továbbképzés szempontjából Márton Áron és György Lajos szerkesztésében megjelenő évnegyedes neveléstani és népnevelésügyi folyóiratunk, az *Erdélyi Iskola* s az egyházak kezdeményezte *nyári pedagógiai tanfolyamok* hatókörének kiszélesítésére törekszik. Tehát nem független pályát épít, hanem az utak célszerű kapcsolódását munkálja, (d) *Az iskolafenntartó egyházi főhatóságok tanügyi vezetőinek állandó értekezlete* is ezt jelképezi: az alosztály vezetőjének elnökletével a tanügyi referensek havonta megbeszélést tartanak az iskolaügyi kérdésekről, alkalmazzák a pedagógiai kongresszus nevelésügyi határozatait, megvizsgálják a törvényes intézkedéseket, döntenek a közoktatásügyi hatóságoknál teendő lépésekről, szóval megvalósítják az erdélyi magyar iskola legmagasabb szervét, az erdélyi magyar iskola- és nevelésügy hierarchikus kormányzatát.

B) *Az iskolán kívüli népnevelés intézményesítése* a KSz népnevelési alosztálya keretében azt az alapvető célt szolgálja, hogy különböző egyházi és nem egyházi, már beindított népnevelési munkakezdeményeket összefogja, a hiányzó munkaköröket kiépítse, a csónkán fejlődött népnevelő intézményeket tökéletesítse, s a helytelen irányban tájékozódókat a helyes útra vezesse. (a) *Az irányító titkárság* ezt a feladatot tölti be: az *utazótitkárok* (akik egyuttal a legfőbb egyházi népnevelő szervezetekben is jelentős szerepet visznek) megismerik a közművelődési egységterületek kérdéseit, látják az intézmények elé gördülő belső és külső nehézségeket, értékelni tudják a munkába bevonandó személyeket, számolni az anyagi és a helyi vonatkozású lehetőségekkel s így hozzásegítik az *igazgató* vezette központot a szükséges helyzet- és emberismerethez, jelentéseik pedig értelmet adnak (b) *a népnevelő intézmények* (egyházi szervezetek, Erdélyi Gazdasági Egyesület, Országos Magyar Dalosszövetség, Erdélyi Kárpát-Egyesület, sajtóorgánumok) *vezetőit összegyűjtő értekezletnek*, hol a népnevelési alosztály vezetőjének elnökletével s a szerves intézményi kapcsolatok erősítése érdekében meghatározzák a szükséges irányító gondolatokat, döntenek a kezdeményekről és megbeszélnek a végrehajtás módozatait. A népnevelési alosztály ugyancsak nem akar versenyezni az egyházi belmisszióval, a gazdasági, népegészségügyi, testnevelő és dalos szervezetekkel, az érdemi munkát rájuk hagyja, csupán az egyeztetést vállalja. Sajátos intézményei sem akarnak többet, mint segítséget, eszközöket nyújtani. (c) *Az Országos Magyar Dalosszövetség* egységét nem bontja meg azzal, hogy a szellem megújítása érdekében irányító titkárságot létesít, mert ennek feladata nem a szervezés, hanem a magyar hagyományok erősítése, az izlésnevelés szolgálata: az új magyar

zene terjesztését vállalja, ilyen kiadványok előkészítését, népszerűsítését végzi, a dalárdák kottatárát fokozatosan kicseréli, a dalosversenyek művészeti tervét elkészíti, a kántorképző intézményekkel kapcsolatot létesít, a karmesterképzés vajudó problémáját megoldja s részt vesz a néprajzi alosztály megfelelő munkakörében, (d) A *sportmozgalom* hasonló szempontból érdekli a népnevelési alosztályt. Az eddigi kezdemények legnagyobb része megfeleledkezett a magyar sport tulajdonképeni népnevelő hivatásáról, az időnkénti lelkesültséget bizonytalan életű és versenyre beállított csoportok toborzására használták fel. A nevelő torna eszméje lebeg az alosztály előtt s külön titkárságán keresztül ez irányba tesz erőfeszítéseket: a meglévő egyesületek hatását erre téríti, az ifjúsági mozgalmat így befolyásolja, az alakulófélben lévő magyar sportszövetséget ennek a szellemnek igyekszik megnyerni. (e) A *népkönyvtárközpont* a két évtizede vajudó s a meglévő kezdeményekben is mindinkább széthulló népkönyvtárügy erélyes kézbevételel célozza, alkalmas és korszerű népkönyvtártípust akar megállapítani, az akció széleskörű beindítását és üzleti megszervezését vállalja. Céljának megfelelően felállítja a meglévő népkönyvtárak s más, a községekben található könyvtári intézmények kataszterét, számbaveszi a könyvvállományt, tájékozik a könyvtárak jogi helyzete felől, megállapítja a könyvolvasás szerveztségének vagy szervezhetőségének segítő és gátló körülményeit, majd kimutatást készít a megindult népkönyvtársorozatok állapotáról, kihelyezett és raktáron heverő könyveikről, mérlegeli a szükségleteket és lehetőségeket, s ezek alapján elkészíti az új népkönyvtármozgalom tervét s azt valósítja. Ez a mozgalom természetesen nem üzleti vállalkozás, az írásban sokszorosan terjedő műveltség szolgálata s ezért kell hangsúlyoznunk, hogy a népkönyvtárközpont nemcsak könyveket írat, bírálta, nemcsak népnevelő könyvek és füzetek kiadását, forgalmazását és olvasását szervezi, irányítja, hanem állandó összeköttetést tart fenn az időszaki és napi sajtó munkásaival s a sajtószervezetekkel, mert főcélja megvalósítani (f) az *erdélyi magyar sajtószövetséget*, azaz olyan irányított sajtómunkát akar teremteni, mely vallja, hogy a sajtó minden körülmények közt népnevelő hivatást tölt be.

2. A tudomány- és művészetpolitika terén a KSz csak az egységesítésre és a kiegészítésre szorítkozik: a hivatott szervek az *Erdélyi Múzeum-Egyesület*, illetve az *Erdélyi Irodalmi Társaság*, az *Erdélyi Szépművészi Céh* és a nevében legalább is élő *Barabás Miklós-Céh*. A művelődéspolitikai egység azonban megkívánja, hogy ez a két munkakör a KSz segítségével olyan végrehajtó szervhez jusson, mely az említett központi és a hasonló célkitűzésű vidéki alakulatok közt az együttműködést s a nevelésügyvel való kapcsolatokat lehetővé teszi. A teendők ma még meglehetősen kuszáltak, egyrészt az EME tulajdonkérdésének rendezetlensége, másrészt az írói és művészi világban dúló széthúzások folytán pontos tervet készíteni alig lehet. A) A *tudománypolitika* területén mindenestre újból⁸ idézhetjük Szilágyi Sándort: „Erdélynek főleg

⁸ L. A hetvenöt éves Múzeum-Egyesület. Hítel, 1935. évi 5. sz. 7–8. o., továbbá A Múzeum Egyesület lehetőségei. Hítel, 1937. évi 1. sz. 91–93. o.

történetei és honisméje a két pont, melyben saját működésre van szorítva”, s ha ehhez még hozzávesszük helyzetalkulásunk új kívánalmait: a kisebbségi jog- és társadalomtudomány művelését, valamint a román-magyar tudományos kapcsolatok szolgálatát, a belső feladatokat jobbra felsoroltuk. Külső feladatok: a tudományos közvéleményalakítás (s ez a népszerűsítő előadássorozatok és vándorgyűlések tárgykörének szerves belső egységét teszi szükségessé, értelmiségnevelő célt tételez fel); a tudományos utánpótlás intézményesítése (az új nemzedék legjobbjainak tudományos neveléséről az EME-szakosztályok kebelében létesítendő tanulmányi körök gondoskodnak); a könyvtár- és múzeum-ügy irányítása; a magyar tudományos könyvkiadás rendszabályozása; stb. B) Az *erdélyi magyar művészetpolitikánk* sajnos még ilyen vázlatos rendszere sincs. Egy bizonyos, hogy belső feladatként elodázhatatlan az írók és művészek csoportgőgjének feloldása, a széthúzó „baráti társaságok” központi és provinciális törekvések összefogása és a tárgyilagos bíráló szellem meghonosítása. Külső feladatként az irodalom- és művészetpártoló szervezet, a népies irodalmi kiadványsorozat, a magyar (!) színházügy, a műemlékvédelem, a zenetársaságok kérdése tár fel sürgős tennivalókat. S mint a tudomány és irodalom érdekkörébe egyként tartozó kérdés külön megfontolást igényel a *magyar közirodalom*, a magyar sajtó minőségi problémája. A színvonalas és képzett újságíró kivészó fájta közéletünkben, pedig ő az, ki a politikum „jéghegyét” felolvasztja s a politikai közvéleményalakításon keresztül alkalmassá teszi arra, hogy „megihlese az erdélyi tollakat”⁹

3. A népi műveltség feltárása és tudatosítása a művelődés új szellemét szolgálja. A magyarság legjobbjai hangoztatták és hangoztatják, hogy a megújítás feltétele a nemzeti önismeret, az új magyar műveltség csak a magyarságtudományra épülhet s a néprajzi alosztály ezt a szolgálatot vállalja, az Erdélyi Múzeum-Egyesülettel karöltve és a vidéki múzeumok segítségével mozgalmat indít a *magyar népismeret* feladatainak teljesítése érdekében. A nép hagyományos művelődési értékek birtokosa, nyelvében, zenéjében, költészetében, díszítőművészetében, viseletében, építésmódjában, közösségi életformájában, gondolkodásában, világnézetében, egyszóval: műveltségében az ősi magyar kultúra emlékeit őrzi és továbbítja. A nép tükrözi a magyar lelket, az ősi változatlan szellemiséget s a magas kultúra hordozóinak – Kodály intelme szerint – magukévé kell tenniük a népkultúrát s azt a maguk személyében összehangzóan fel kell dolgozniuk, hogy így az idegenből kölcsönzött magas kultúra termékeny lehessen, miután gyökereit a népműveltség mélyére bocsátotta. Az új magyar művelődés öröllója új világba lendül át, hol történeti időket tükröz a kultúra s elmúlt korok szokásai lebennen fel. A műveltség terén haladást hirdet, de ugyanakkor a művelődés menetében konzervatív csökönnyösséggel erősíti a gyökérfűtő hagyományokat. Erőfeszítésében Európa népei közt is rangosan pompázó művelt nemzet

⁹ Vö. *Reményik Sándor*: Erdélyi politikánk és erdélyi irodalmunk. Pásztortűz, 1935. XXI. évf. 23–24. sz.

látnokai képe serkenti, de egyidőben a hagyományaival elszigetelten álló magyarság keletről hozott népi értékeinek elmélyítéséért áldozza fel napjait és éjszakáit. Lent, a lelkek mélyén felvert erőket az öröklött kultúra televényének munkálására taszítja, ideplántálja az új művelődés öntudatát, őrzi és védelmezi ártó és idegen szelektől, hogy a teremtett műveltség nemcsak színvonalas, hanem sajátosan magyar legyen.

A NEMZETNEVELÉS SZOLGÁLATÁBAN

Társadalmunk átalakulóban s e folyamat kölcsönöz a közművelődés munkakörének sajátos jelentőséget. A kisebbségi élet kohójában izzik az erdélyi magyar társadalom s a belső formálódás nemcsak a népközösség rendjét alakítja, nemcsak a társadalmi osztályok és a gazdasági szerepkörök elosztása módosul, hanem az egyes és az összesség hivatása, a cselekedetek értelme is változón áll. Az erdélyi magyar művelődéspolitikusnak vállalnia kell a válságos időkben ráháruló feladatot, a grundtvigi szerepkört. *Ma minden a nevelésen fordul meg: a társadalom nagy erőfeszítéseit a közösségi öntudat táplálja s ez a közértelmesség talajába bocsátja gyökereit.* Széchenyi kifejezésével élünk, hogy már ebben az utalásban is nyilvánvalóvá legyen: *a közművelődésben nem az értelem és az ész öncélu csillogását keressük, hanem az ember egész erkölcsi lényének kiművelését tartjuk fontosnak.* Művelődéspolitikánk elsősorban neveléspolitikai eszmények szerint igazodik s erejének javát a közvélemény szükséges befolyásolására, a közakarat megfelelő kormányzására használja fel, s ebben a munkájában hol alkotó, hol védekező jelleget ölt, aszerint, hogy a nemzetrészt kisebb csoportjai mit kívánják. Ha van proletáriátus és ha vannak lecsuszó vagy ma még viszonylagos anyagi jólétnek örvendő társadalmi csoportok, mint ahogy vannak, akkor a gazdaságpolitika arra irányul, hogy a munka, a tőke, a piac, stb. szervezésével megszüntesse és kivédje a proletárizálódást. Ha van megfertőzött egyén és ha van betegségekkel veszélyeztetett népréteg, az egészségpolitikának az a törekvése, hogy gyógyulást hozzon s főként, hogy megelőzze a népbetegségeket. S vajjon a proletárizálódás és az élettani csenevészedség jobban aláássa-e nemzeti létünket, mint a nemzeti személyiség elhalványulása? Ha tehát van, akit a nemzet érdekköréből való kiválás és a más nemzetbe való beolvadás veszélye fenyeget, kézenfekvő a művelődéspolitikai feladata: *biztosítani a nevelés eszközeivel a nemzeti személyiség alapfényezőjét, az öntudatalakító műveltséget.*

A művelődéspolitikai központnak a szakszerű megszervezkedés után elodázhatatlan szép hivatása a közművelődési tevékenység oly irányítása, hogy a nemzetnevelés szolgálata egy szempontból se szenvedjen rövidülést. Vitán felül áll, hogy a *társadalom alakulása műveltségváltással párosul*, népünk foglalkozási csoportjainak, társadalmi rétegeinek elhelyezkedése mindinkább új képet mutat s az új feladatok elé sodort népcsoportokat alkalmassá kell tenni az építő nemzeti munkára. De a társadalmi előítéletek irtása, a gazdasági szaktudás bővítése, a jogi és egészségügyi ismeretek terjesztése, az új helyzetben eligazító műveltség ápolása mellett egy percre sem hagyható

figyelmén kívül, hogy magyarságunk életviszonyai nem azonosak mindenütt. Van népsziget és van szorvány. Az előbbin a továbbfejlesztés, az alkotó közművelődési tevékenység a hangsúlyos, de nem kevésbé szükséges adott esetben a védekezés; a szorványban a gyepüvédő erőfeszítés hív munkára, bár néha és helyenként itt is lehetővé válik az oltalmazó közművelődési szolgálat társaként az építés. A nevelendő embertől függ minden. Területi és népességi viszonyaink között, népi erőink fokozása s gyarapítása érdekében, valamint a többségi nemzetpolitika ellensúlyaként képessé kell tennünk minden egyes magyart saját életkérdéseinek minél könnyebb és teljesebb megoldására. A gyermek, az ifjú, a javakorabeli és az elaggott; a földműves, a munkás, az iparos, a kereskedő és az értelmiségi; a falusi és a városi – külön kérdéskörrel rendelkezik, de továbbá az erkölcsi magatartás, a hivatásbeli nehézségek, az egészség és a gazdaság felmerülő problémái is mások egyénenként, – tehát a továbbfejlesztő és a megtartó közművelődési erőfeszítéseknek, a jövőképzésnek és a védekezésnek ezekhez kell igazodniuk. Az erdélyi magyar művelődéspolitika bonyolult függvényrendszerbe illeszkedik be. Egyfelől a többségi népelem erdélyi túlsúlya s a többségi nemzetpolitika iránya határozzák meg az erő kifejtés milyenségét, másfelől az egyéneknek a magyar társadalomban betöltött vagy betöltendő szerepe. *Nemzetnevelő közművelődésügyünk lényege hol a továbbfejlesztő, hol a védekező feladatra-nevelés.*¹⁰

AZ EMKE ÉS A NÉPKÖZÖSSÉG

A közművelődési munkakör a népközösség létének lelki és szellemi feltételeit oltalmazza, a nemzeti személyiség épsége fölött őrködik, a továbbfejlődés útját építi. A célkitűzések egysége, a tevékenység tervszerűsége éppen ezért itt sem kevésbé lényeges, mint a gazdaságpolitika területein s ha ott a Gazdasági Tanácsban látjuk a központi megoldás lehetőségét, úgy itt a *Közművelődési Tanács* az az irányító és ellenőrző szerv, mely a tervek megvalósulását eredménnyel készítheti elő, azokat munkálthatja és a művelődés célratörő lendületét biztosíthatja. Mert az EMKE életrekeltése s vázolt reformja után is a központosítás terén – hiszen nem elegyítést akarunk – számos kérdés marad elintézetlenül. Az egyházak, mint autonóm közművelődési szervezetek, továbbá az EMKE-munkához kapcsolódó intézmények, mint aminők az Erdélyi Múzeum-Egyesület, a Székely Nemzeti Múzeum, az irodalmi társaságok, a nyilvános közkönyvtárak és múzeumok, az Erdélyi Kárpát-Egyesület, az Országos Magyar Dalosszövetség, az Erdélyi Gazdasági Egylet, sőt a szövetségek együttműködése a művelődés céljainak minél eredményesebb valósítása tekintetében azzal még nincs megoldva, hogy az EMKE keretében a különböző művelődéspolitikai ágak irányító és ellenőrző központhoz jutnak. Az EMKE a munka szintézisére

¹⁰ E kérdés részletes kifejtését, adatokkal való alátámasztását I. a Hitel 1936. évi 2. számában Művelődéspolitikai vázlat címen, ahol a nemzetnevelés három főintézményét: a Népfőiskolát, a Magyar Házat és a Collegium Transylvanicumnak nevezhető értelmiségteljesítő szervezetet is ismertettük.

törekszik, de a munka eddigi szervezett kereteit érintetlenül hagyja s így minden igyekevése zátonyra futhat, ha a Népközösség közművelődési alosztályának nem sikerül az intézmények szintézisét létrehoznia.

A közművelődési alosztály és a Közművelődési Tanács egymást fedő két fogalom. A közművelődési alosztály alkatánál fogva sem vállalkozhatik többre – s eleddig sem történt más irányba tájékozódás – minthogy megállapítja a művelődés ügyét szolgáló szervezetek között a szükséges hierarchikus rendet, felállítja a természetes korlátokat és megszabja az eredményt legjobban biztosító hatásköröket. Az EMKÉ-be helyezett virtuális művelődéspolitikai központ abban a pillanatban lesz aktuálissá, terveink az eszmei magaslatról akkor szállhatnak alá a valós élet tereire, mihelyt a közművelődési alosztály keretében ily természetű intézményeink felelőseit az örökös gond valóban összehozza. A Közművelődési Tanács minden további munka előzetes biztosítéka, enélkül az EMKE energiájának javarésze áldatlan intézményközi stratégiai műveletekre szánandó és közművelődésügyünkben éppen az nem valósítható meg, ami itt is, akárcsak a gazdasági életben, cél: minél kisebb erőfeszítéssel minél nagyobb eredményt felmutatni.